

Nr 27.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående viss ändring av 7 § andra stycket b) lagen om semester.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 44 av herr *Damström* samt motionerna i andra kammaren nr 69 av herr *Hallberg* och nr 113 av herr *Dahlgren*.

I motionerna I: 44 och II: 69, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagens kamrar måtte besluta »godkänna följande tillägg till 7 § mom. b) i lag om semester den 29 juni 1945:

— — — samt även beträffande olycksfall eller sjukdom utom arbetet; — — —».

I motionen II: 113 har föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att »i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring i lagen 29 juni 1945 7 § b), att 'annan sjukdom' än yrkessjukdom eller sjukdom i anledning av olycksfall i arbete även kommer att anses som privilegierad bortovaro».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för dessa förslag, får utskottet hänvisa till motionerna. Angående den nuvarande lydelsen av det lagrum, som motionärerna önska ändrat, får utskottet hänvisa till den redogörelse för lagbestämmelser som lämnas här nedan.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande från socialstyrelsen. Därjämte har på begäran av utskottet yttranden över motionerna avgivits av Landsorganisationen i Sverige och Svenska arbetsgivareföreningen. Redogörelse för yttrandena lämnas i det följande.

Lagbestämmelser m. m.

Nu gällande semesterlag, *lagen den 29 juni 1945 om semester*, äger enligt 1 § tillämpning å arbetstagare i allmän eller enskild tjänst med undantag av sådana arbetstagare hos staten, för vilka gälla särskilda föreskrifter rörande semester.

7 § i lagen har följande lydelse:

Semester utgår med en dag för varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst sexton dagar, och med ytterligare en halv dag för varje sådan månad, därest arbetstagaren vid månadens ingång ej fyllt aderton år. Uppstår vid

beräkningen av semesterns längd brutet dagantal, skall semestern utgå med närmast högre antal dagar.

Med dag, å vilken arbete utförts, jämnas dag, varunder arbetstagen under pågående anställning

a) åtnjutit semester;

b) varit oförmögen till arbetet på grund av däri inträffat olycksfall eller sådan däri ådragen sjukdom, som avses i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar;

c) i samband med havandeskap eller barnsbörd avhållit sig från arbetet, i den mån bortovaren icke överstigit tolv veckor; eller

d) fullgjort sådan i 27 § värnpliktslagen eller med stöd därav föreskriven militärovning om högst sextio dagar, som ej är beredskapsövning eller direkt ansluter sig till första tjänstgöring, dock att av tid för militärovning högst sextio dagar under varje kvalifikationsår må räknas arbetstagen till godo.

Dag, under vilken arbetstagen varit frånvarande från arbetet av anledning, som i andra stycket b)—d) sägs, skall icke jämnas med dag å vilken arbete utförts, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas arbetstagen å sådan dag.

Om förlängd semester för vissa arbetstagar med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete stadgas i särskild lag.

I 12 § första stycket i lagen stadgas, att arbetsgivaren äger bestämma, när semester skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagen icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Utan arbetstagens medgivande må semestern icke förläggas till sådan tid för hans bortovaro från arbetet, som enligt 7 § andra stycket b)—d) och tredje stycket skall jämnas med tid, å vilken arbete utförts.

Enligt 13 § i lagen skall arbetsgivaren senast 14 dagar före semesterns början på lämpligt sätt underrätta arbetstagen om tiden för semestern. Detta gäller dock icke beträffande arbetstagar å fartyg.

Under semester skall enligt 3 § i lagen lön utgå.

På grund av den ovan angivna bestämmelsen i 12 § första stycket i lagen få de av motionärerna föreslagna ändringarna i semesterlagen betydelse dels för frågan om semesterns förläggning och dels för frågan i vilken utsträckning sjukdom skall räknas som s. k. privilegierad frånvaro. Av motionernas motiveringar framgår icke annat än att ändring i semesterlagen åsyftas av motionärerna i motionerna I: 44 och II: 69 endast beträffande bestämmelserna om semesterns förläggning och av motionären i motionen II: 113 endast beträffande den privilegierade frånvaron.

Semesterns förläggning till tid, då arbetstagar är sjuk.

Frågans tidigare behandling.

I det förslag till semesterlag (SOU 1937: 49), som avgavs av 1936 års *semestersakkunniga*, upptogs inga regler om förbud för arbetsgivare att förlägga en arbetstagens semester till tid, då arbetstagen var sjuk.

Landsorganisationen förordade i ett yttrande över de sakkunnigas förslag, att uttryckligt förbud infördes i lagen mot semesterns förläggning till tid, då arbetstagaren på grund av styrkt sjukdom icke vore i arbete. Liknande yrkanden framfördes av *De anställdas centralorganisation* och *Tjänstemännens centralorganisation*.

Enligt lagen den 17 juni 1938 om semester fick arbetsgivare icke förlägga en arbetstagers semester till tid, då arbetstagaren var oförmögen till arbete på grund av olycksfall i arbetet eller sådan sjukdom, som avses i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Däremot fanns ingen bestämmelse om förbud mot semesterns förläggning till tid, då arbetstagaren var oförmögen till arbete på grund av annan sjukdom än nu nämnda.

I propositionen nr 286 till 1938 års riksdag med förslag till lag om semester uttalade *föredragande departementschefen*, att det måste betecknas såsom uppenbart olämpligt för en arbetstagar, om semestern för honom förlades till sådan tid, då han av någon omständighet vore oförmögen att använda densamma till vila. Härom anförde departementschefen vidare:

Det torde därför få anses vara skäligt, att arbetsgivarens rätt att förlägga semestern till dylik tid i någon mån beskäres. Lämpligast synes härvid vara att acceptera samma grunder som då det gäller att för beräkning av semesterrätt med arbetad tid jämställa viss annan tid. Härutöver synes förbud böra meddelas mot förläggandet av semester till tid, då arbetstagar i samband med havandeskap avhåller sig från förvärvsarbete. Jag har däremot icke funnit mig kunna förorda den av de anställdas centralorganisation och landsorganisationen föreslagna bestämmelsen om förbud mot utgivande av semester under sådan sjukdomstid, som icke genom den nu nämnda bestämmelsen blivit undantagen. Anledningen härtill är, att jag ansett mig kunna utgå från att det vid sådana företag, där samtliga arbetstagar erhålla semester på en gång, ofta vore olämpligt för arbetsgivaren att bereda den, som varit sjuk vid tiden för utgivandet av semester till övriga arbetstagar, semester vid ett senare tillfälle. Jag befarar därför, att ett generellt förbud mot utgivande av semester under tid, då arbetstagar är sjuk, kan göra arbetsgivaren benägen att hellre avskeda arbetstagar än att uppskjuta semestern till en senare tidpunkt.

Hos 1942 års semesterkommitté påyrkades av vissa fackförbund förbud mot semesterns förläggning till tid, då arbetstagar var frånvarande från arbetet på grund av vanlig sjukdom. Kommittén anförde härom i sitt betänkande med förslag till ändrad semesterlagstiftning (SOU 1944:59) följande:

Visserligen är det ur semestersynpunkt olämpligt, att semestern förlägges till tid, då arbetstagar till följd av sjukdom icke kan utnyttja semestern, men en dylik förläggning av semestern torde väl ej förekomma annat än då särskilda skäl föreligga, såsom då semestrarna vid företaget redan blivit bestämda. Erfarenheterna under den gångna tiden synas vara sådana, att — mot de skäl som föranlett att »vanlig» sjukdom icke betraktas som i förläggningshänseende privilegierad frånvaro — anledning saknas att upptaga detta spörsmål till omprövning.

I propositionen nr 273 till 1945 års riksdag med förslag till lag om semester yttrade *föredragande statsrådet* bland annat:

Vad kommittén föreslagit i fråga om förbud att förlägga semestern till tid, då arbetstagare är frånvarande från arbetet av privilegierad orsak, har godtagits av samtliga hörda myndigheter och organisationer med undantag av landsorganisationen, som önskar förbudet mot semesterns förläggning till tid för yrkessjukdom utsträckt att avse även annan sjukdomstid. Denna fråga var föremål för överväganden vid lagens antagande; och statsmakterna funno därvid sådant förbud icke böra stadgas. Erfarenheterna under de år, som förflutit sedan semesterlagen trädde i kraft, synas icke giva anledning till att nu frågå detta ståndpunktstagande.

Yttranden (över motionerna I: 44 och II: 69).

Socialstyrelsen har framhållit, att förslaget om förbud mot semesterns förläggande till tid, då arbetstagaren vore sjuk, vore av mindre räckvidd än förslaget om att i semesterhänseende jämställa vanlig sjukdom med arbetad tid. I anslutning härtill har *socialstyrelsen* anfört:

Då semesterlagens syfte ju är att bereda arbetstagarna ledighet för vila och rekreation, synas starka skäl tala för ett sådant förbud. En dylik bestämmelse skulle dock kunna medföra vissa mindre önskvärda konsekvenser. Svårigheter skulle uppstå t. ex. för sådana företag, där arbetstagarna erhålla semester enligt en på förhand uppgjord plan eller där rörelsen under arbetstagarnas semester helt inställes. För arbetsgivaren torde det i dylikt fall vara olägligt, om han på grund av några arbetstagares sjukdom under den planerade semestertiden tvingas att bereda dessa semester å annan tid.

De flesta arbetstagare erhålla ju icke någon lön under den tid de äro sjuka. Om semestern förlägges till sjukdomstiden får vederbörande däremot lön för denna tid, varför han rent ekonomiskt icke blir sämre ställd än om han finge semester å annan tid. Det torde väl även, åtminstone under nuvarande förhållanden, i de flesta fall vara möjligt för arbetstagaren att vid en för arbetsgivaren lämplig tidpunkt kunna erhålla ledighet utan lön och då använda den under sjukdomstiden utbetalade semesterlönen. Bestämmelserna om att semestern skall utgå i ett sammanhang och att arbetsgivaren senast fjorton dagar före semesterns början skall underrätta arbetstagaren om tiden för semestern erbjuda även ett visst korrektiv för uppenbara missbruk från arbetsgivarens sida.

Förslag om att i lagen införa förbud mot semesterns förläggande till arbetstagarens sjukdomstid ha varit föremål för övervägande vid tillkomsten av såväl 1938 års som 1945 års semesterlag. Statsmakterna ha dock ansett de olägenheter, som bestämmelsen skulle medföra, vara övervägande. Sedan dess har intet nytt framkommit, varför någon ändring härvidlag nu icke synes böra ske. Vid en allmän revision av semesterlagen torde dock även denna fråga böra bli föremål för förnyad prövning.

Landsorganisationen har tillstyrkt den av motionärerna föreslagna lagändringen beträffande semesterns förläggning och som skäl härför anfört:

Det finns egentligen inga verkliga motiv varför olycksfall i arbete och yrkessjukdom skola vara i förläggningsavseende privilegierade framför olycksfall utom arbetet och annan sjukdom än yrkessjukdom. Den i gäl-

lande lag genomförda kongruensen mellan de i kvalifikationshänseende och de i förläggningshänseende privilegierade frånvarooanledningarna synes mera bestämd av önskan att ernå lagteknisk likformighet än av sakliga grunder. Medan den i kvalifikationshänseende gällande privilegieringen av olycksfall och sjukdom kan motiveras av orsakssammanhanget mellan arbetet och sjukdomen, kan detta sammanhang i och för sig knappast motivera det vid frånvaro av sådan anledning gällande förläggningsförbudet. Den avgörande synpunkten för utformningen av detta förbud är tydligen icke anledningen till frånvaron utan olycksfallets resp. sjukdomens återverkan på arbetstagarens möjlighet att utnyttja en till frånvarotiden förlagd semester för dennas avsedda ändamål. Från denna synpunkt kommer man till annat resultat än man kommer till från »kongruenssynpunkten». Ja, man kommer i praktiken ofta, kanske oftast, till motsatt resultat. Den stora massan av olycksfall äro ej förenade med feber eller eljest av beskaffenhet att nödga den skadade till sängliggande eller ens hindra hans utevistelse. Ofta nog gäller detsamma om yrkessjukdom. Motsatsen åter gäller beträffande flertalet »vanliga sjukdomar», t. ex. en lunginflammation, en epidemisk sjukdom och andra »vanliga» sjukdomar av den art och grad att de enligt läkares föreskrift nödga den sjuke att avhålla sig från arbete. Men även om man håller fast vid kravet på orsakssammanhang mellan arbetet och sjukdomen, måste den nuvarande begränsningen av förläggningsförbudet anses irrationell. Ty med denna begränsning uteslutes från privilegieringen ett stort antal fall, där orsakssammanhang faktiskt kan konstateras men privilegieringen likväl ej gäller av den anledningen att sjukdomen antingen icke kan betecknas som en typisk yrkessjukdom eller, trots att den kan så betecknas, icke omfattas av försäkringen för sådana sjukdomar.

Med det sagda har landsorganisationen givetvis icke velat ifrågasätta en inskränkning av förläggningsförbudet vid olycksfall eller yrkessjukdom till fall, då dessa faktiskt hindra semesterns utnyttjande under frånvarotiden. Av praktiska skäl är det ogörligt att vid frånvaro av dessa anledningar göra förbudet beroende av en prövning i varje särskilt fall. Men man har på grundval av det sagda anledning att fråga sig, om sakliga skäl finnas för att bibehålla arbetsgivarens fria rätt att förlägga semestern till tiden för vanlig sjukdom. Det har visats att denna hans frihet icke kan motiveras med hänsyn till sjukdomens karaktär. Man frågar sig då vilka andra godtagbara skäl som eventuellt kunna anföras.

Som sådana kunna väl över huvud endast diskuteras dels företagens intresse av att vid en för alla arbetstagare gemensam förläggning av semestern icke behöva vidkännas den olägenhet, som skulle ligga i att semestern för en eller annan sjuk arbetstagare finge framflyttas till senare tidpunkt, dels det härmed sammanhängande skälet att skyldigheten att göra dylika undantag skulle kunna göra arbetsgivaren benägen att avskeda den sjuke.

I det följande bortses från det motargument mot detta resonemang, som ligger däri att precis samma betänkligheter kunna anföras mot den gällande lagens privilegiering av olycksfall och försäkrad yrkessjukdom.

Den första invändningen grundas på en avvägning av å ena sidan företagets ekonomiska intresse och å andra sidan den sjuke arbetstagarens intresse av en för sitt ändamål utnyttjad semester, därvid det förstnämnda intresset ansetts överväga det senare. Från arbetarskyddssynpunkt kan naturligtvis en sådan värdering — som för övrigt bortser från att semesterns utnyttjande för rekreation också är ett företagsintresse — icke godkännas. Men även praktiskt sett är argumentet föga respektabelt. Olägenheten för

arbetsgivaren reduceras högst väsentligt av att regeln om arbetsgivarens fria förläggningsrätt gäller även beträffande den framflyttade semestern. I de fall ej annat följer av avtal om viss semesterperiod kan arbetstagaren ej kräva att utfå semestern under viss tid av året.

Vad gäller frågan om den hänsyn man vid privilegieringens utformning har att ta till uppsägningsrisken kan nog — åtminstone under en sämre arbetsmarknadskonjunktur än den nuvarande — skäl andragas för att — så länge svensk lag ej hindrar att en arbetstagarare avskedas på grund av sjukdom — sådan hänsyn tillmätas en viss vikt i fråga om den i kvalifikationshänseende gällande privilegieringen. Däremot tror landsorganisationen knappast att man, då det gäller förläggningsförbudet, behöver på allvar räkna med risken i fråga. Uppsägningsrättens utnyttjande av sådan anledning skulle omedelbart aktualisera frågan om lagstadgat uppsägningssskydd — därest inte uppsägningen såsom stridande mot god sed vore att anse som ogiltig redan enligt allmänna rättsgrundsatser.

Enligt 1942 års semesterkommitté och föredragande departementschefen 1945 hade erfarenheterna från förra semesterlagens giltighetstid icke varit sådana att en utsträckning av förläggningsförbudet vore motiverad. Någon utredning till stöd för dessa omdömen finns vederligen icke. I vilken omfattning det förekommit att semester förlagts till vanlig sjukdomstid undandrar sig i varje fall landsorganisationens bedömande; motionären säger att åtskilliga fall förekommit. Den goda arbetsmarknadskonjunkturen har säkerligen bidragit att avhålla åtskilliga arbetsgivare från att i förevarande avseende utnyttja sin lagstadgade frihet. Härmed må förhålla sig hur som helst. Om erfarenheten bekräftat att denna frihet icke utnyttjas till arbetstagarens förfång, synes detta förhållande snarare utgöra ett skäl *för* än ett skäl *mot* att lagfästa en ordning, som från principiell synpunkt måste erkännas vara den riktiga.

Det må slutligen erinras om att enligt den nya norska semesterlagen (1947) arbetstagarare äger att få semestern framflyttad, om han före dess början styrker att han är sjuk eller eljest arbetsoför. Hans rätt härutinnan är endast såtillvida begränsad att han icke äger kräva att utfå ny semester under den i norska lagen för huvuddelen av semestern stadgade semesterperioden (16 maj—30 september). Inskränkningen i fråga är för vår del utan intresse, då den svenska lagen ju icke upptar någon tvingande regel om semesterperiod.

Den föreslagna lagändringen beträffande semesterns förläggning avstyrkes däremot av *Svenska arbetsgivareföreningen*. Efter att först ha redogjort för frågans tidigare behandling har arbetsgivareföreningen anfört följande:

Föreningen kan icke finna, att i motionerna anförts skäl, som mot statsmakternas tidigare ställningstagande i frågan böra föranleda bifall till motionerna. Föreningen vill framhålla, att arbetsgivarna sällan eller aldrig avsiktligt begagna sig av möjligheten att förlägga arbetstagarers semester till sjukdomstid. Om däremot arbetstagararen blir sjuk under eller strax före en redan fastställd semester, saknar arbetsgivaren ofta möjlighet att ändra på semesterns förläggning, och i sådana fall kan semestertiden komma att infalla under arbetstagararens sjukdom. Av motionen får man den uppfattningen, att fall skulle ha förekommit, då en arbetstagarare, som varit borta från sitt arbete på grund av sjukdom, i efterhand fått sjukdomstiden avräknad på semestern. Det förtjänar erinras om att enligt domar av arbets-

domstolen arbetsgivaren icke har möjlighet att — även om han skulle vilja det — efteråt förklara en bortovaro på grund av sjukdom som semester. Besked om semesterns förläggning måste lämnas i förväg, och enligt lagen gäller i sådant hänseende en varseltid av minst 14 dagar. Ett bifall till motionerna skulle skapa stora möjligheter för arbetstagarna att missbruka sin semesterrätt. Föreningen vill särskilt understryka de stora praktiska olägenheter, som ett förbud att förlägga semestern till vanlig sjukdomstid skulle innebära i synnerhet för företag, vilka för semester göra uppehåll i driften eller redan tidigt under året fastställa semesterplan. En regel, som den föreslagna, skulle säkerligen göra det omöjligt för större och medelstora företag, som förfara på sistnämnda sätt, att fortsätta med detta system.

Slutligen vill föreningen framhålla, att den yrkade lagändringen, såsom den av motionärerna utformats, jämväl innebär, att frånvaro på grund av vanlig sjukdom kvalificerar till semester, vilket, såvitt framgår av motionerna, dock icke torde ha avsetts. Beträffande föreningens synpunkter på en ändring med sådan innebörd får föreningen hänvisa till det yttrande, som föreningen denna dag avgivit till utskottet över motionen II: 113.

Sjukdom som privilegierad frånvaro.

Frågans tidigare behandling.

1936 års *semestersakkunniga* anförde i sitt betänkande med förslag till lag om semester (SOU 1937: 49) i fråga om de privilegierade orsakerna till frånvaro från arbetet bland annat följande:

Även om en arbetstagare under viss månad ej utfört arbete under minst aderton dagar, kunde omständigheterna vara sådana, att den å månaden belöpande semesterrätten skäligen ej borde gå förlorad. Bland de orsaker till bortovaro från arbete, som borde privilegieras på sådant sätt, att bortovaron jämställdes med arbetad tid, då det gällde kvalificering för semester, voro främst att märka åtnjutande av semester. Detta överensstämde med hittills på alla områden tillämpad praxis. Vidare torde böra privilegieras bortovaro, som orsakats av olycksfall i arbetet, eller sådana yrkessjukdomar, som falla under lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Det kunde nämligen icke anses vara skäligen, att en arbetstagare, som skadats i arbetet och till följd därav bleve arbetsoförmögen, skulle gå förlustig någon del av sin semesterrätt. Det kunde ej heller anses föreligga skäl att tidsbegränsa rätten till semester vid längre bortovaro från arbetet av nu nämnda orsaker. Så länge arbetsavtalet kunde anses gälla, borde den skadade sålunda få beräkna semesterrätt. Av rena billighets-skäl förordade de sakkunniga slutligen, att fullgörandet av repetitionsövning skulle jämföras med att arbetstagaren utfört arbete för arbetsgivarens räkning. Härvidlag kunde det endast bliva fråga om semesterrätt för en å två dagar, vilken rätt eljest skulle gå förlorad genom repetitionsövningen.

Beträffande vissa andra fall kunde tvekan anses råda, om privilegiering av viss orsak till bortovaro från arbetet borde ske. Detta gällde främst sådan sjukdom, som ej förorsakats av olycksfall i arbetet och som ej kunde betecknas såsom yrkessjukdom. Härvidlag föreläge visserligen ömmande skäl och ofta nog vore behovet av rekreation efter en genomgången sjukdom

mycket stort. Det måste emellertid ihågkommas, att det här gällde en ekonomisk belastning för arbetsgivarna. De sakkunniga ansåge det icke gärna vara tänkbart, att man genom en lagbestämmelse skulle ålägga arbetsgivarna att låta arbetstagarna åtnjuta semester, belöpande på sjukdomstid, i vidare mån än arbetsgivarna kunde anses vara skyldiga att utgiva lön under sjukdomen. Uttryckliga regler härom finnes endast i sjömanslagen.

I propositionen nr 286 till 1938 års riksdag anförde *föredragande departementschefen*, att han gärna sett, att det varit möjligt att med någon tidsbegränsning privilegiera även annan sjukdomstid än den i sakkunnigförslaget omnämnda. I likhet med de sakkunniga befarade emellertid departementschefen, att en bestämmelse härom skulle medföra risk för uppsägning från arbetsgivarens sida.

1942 års semesterkommitté (SOU 1944: 59) föreslog inga andra ändringar i då gällande privilegieringsbestämmelser än att till privilegierad frånvaro skulle hänföras även havandeskapstid (med viss maximering).

I yttrande över kommitténs förslag förklarade *Landsorganisationen*, att billighetsskäl talade för att även vanlig sjukdomstid — intill viss tid — privilegierades. Även *Svensk sjuksköterskeförening* förordade, att frånvaro från arbetet till följd av annan sjukdom än yrkessjukdom finge anses såsom arbetad tid.

I propositionen nr 273 till 1945 års riksdag yttrade *föredragande statsrådet* bland annat:

Från ett par håll har yrkats, att även annan sjukdomstid än sådan, under vilken arbetstagaren varit frånvarande från arbetet på grund av yrkessjukdom, måtte få räknas såsom arbetad tid enligt semesterlagen. Hur långt man bör utsträcka möjligheten för arbetstagare, som är förhindrad att utföra sitt arbete, att det oaktat kvalificera sig för semester, kan givetvis vara föremål för delade meningar, och vissa skäl kunna onekligen anföras för att, åtminstone i någon utsträckning, privilegiera även vanlig sjukdomstid. Å andra sidan måste emellertid uppfattningen av semestern såsom en genom arbete intjänad förmån beaktas. För arbetsgivaren innebär varje utsträckning av de privilegierade frånvaroorsakerna en motsvarande ekonomisk belastning. Även för arbetstagarparten kan en sådan utsträckning vara till nackdel, då den kan göra arbetsgivarna mera benägna att tillgripa ett avskedande än eljest. Vid övervägande av denna fråga har jag därför stannat för att icke nu föreslå någon lagändring i förevarande hänseende och att således icke medgiva något tillgodoräknande i semesterhänseende av vanlig sjukdomstid. Detta spörsmål torde i stället få lösas avtalsvägen. Så synes ock ha skett i icke obetydlig utsträckning.

Yttranden (över motionen II: 113).

Socialstyrelsen har funnit övervägande skäl tala mot förslaget att i 7 § andra stycket b) semesterlagen införa en bestämmelse om att sjukdom eller olycksfall utom arbetet skall anses såsom privilegierad frånvaro. Därvid har socialstyrelsen anför:

Vad först beträffar förslaget om att i semesterhänseende jämställa vanlig sjukdom med arbetad tid vill styrelsen erinra om bestämmelsen i 7 § första stycket enligt vilken semester utgår för varje kalendermånad, varunder arbetstagaren utfört arbete å minst 16 dagar. En kortare tids sjukdom påverkar sålunda icke semesterrätten.

Den semesterledighet en arbetstagare erhåller ett år är i allmänhet ersättning för föregående års arbete. Om man bortser från långvariga sjukdomsfall kommer arbetstagaren därför ändå att erhålla full semester samma år han varit sjuk, d. v. s. under det år, då hans behov av vila och rekreation får anses vara särskilt stort.

Semesterlagen vilar på den grundtanken, att semesterrätten är en intjänad löneförmån, och detta måste åtminstone i princip medföra, att semesterrätten bör vara beroende av det av arbetstagaren verkligen utförda arbetet. I vissa särskilt angivna undantagsfall — 7 § andra stycket semesterlagen — har lagen visserligen gjort avsteg från denna princip. Det ligger emellertid i sakens natur, att restriktivitet måste iakttagas i fråga om dylika undantag. Beträffande sjukdom föreligger enligt styrelsens mening icke tillräckligt starka skäl härför.

En bestämmelse om att sjukdom skulle anses som privilegierad frånvaro torde även kunna leda till det icke önskvärda resultatet, att en arbetsgivare, i stället för att behöva utgiva semester för sjukdomstiden, uppsäger arbetstagaren och icke anställer honom igen förr än han blivit frisk.

Landsorganisationen har i viss utsträckning tillstyrkt förslaget att vanlig sjukdom i semesterhänseende skall få likställas med arbetad tid. Landsorganisationen har anfört:

Enligt den norska ferieloven av den 14 november 1947 är rätten till semesterledighet — 18 arbetsdagar — i princip oavhängig av anställnings- och arbetstid under kvalifikationsåret, medan rätten till semesterlön står i förhållande till anställningstiden (eller arbetsförtjänsten). Beträffande arbetstagare vars semesterlön beräknas efter kvalifikationssystemet (opp-tjeningssystemet) — arbetstagare med fast, för dag, vecka etc. beräknad lön — göres vid semesterlönens uträknande icke avdrag för av sjukdom intill sammanlagt högst tre månader föranledd frånvaro under kvalifikationsåret.

I avseende å frånvaro på grund av sjukdom är den gällande svenska lagens privilegiering begränsad till sjukdom till följd av olycksfall, som drabbat arbetstagaren i arbete hos den som varit hans arbetsgivare under tiden för olycksfallet, resp. till försäkrad yrkessjukdom som ådragits i det arbete till vilket semesteranspråket hänför sig. Uppenbarligen är rättsgrunden för en privilegiering starkare i dessa fall än när fråga är om vanlig sjukdom utan bevisligt sammanhang med arbetet. Men det är att märka att, så som privilegieringen utformats, orsakssammanhang i och för sig icke är tillräckligt. Även om en sjukdom i det särskilda fallet kan konstateras vara föranledd av arbetet — den må kunna betecknas som yrkessjukdom eller ej — grundar den ingen privilegiering, därest den ej antingen härrör av ett olycksfall i arbetet eller är sådan yrkessjukdom som omfattas av 1929 års lag. Redan detta förhållande utgör en anledning att utsträcka privilegieringen. Det är emellertid ogörligt att, om man över huvud så vill göra, uppställa krav på orsakssammanhang med arbetet; man nödgas taga konsekvensen att låta privilegieringen omfatta sjukdom över

huvud. I den mån privilegieringen sålunda kommer att omfatta även sjukdom utan påvisbart eller sannolikt sammanhang med arbetet kan den tydligen endast motiveras med de billighetshänsyn, vilka motionären antyder i slutet av sin motion. Dessa hänsyn måste dock anses mycket behjärtansvärda. Å andra sidan vore det väl att sträcka sig alltför långt om man utvidgade privilegieringen till att gälla hur lång sjukdomstid som helst; detta skulle troligen också kunna befaras medföra den risk för den sjukes uppsägning, som hittills åberopats som ett av skälen mot att i fråga om kvalifikation tillgodoräkna arbetstagaren vanlig sjukdomstid. En lämplig begränsning synes vara den som genomförts i den norska lagstiftningen, vilken tid ungefärligen motsvarar den tid, under vilken enligt svensk lag frånvaro i samband med havandeskap eller barnsbörd är privilegierad.

Landsorganisationen får sålunda på det sätt tillstyrka motionärens förslag att 7 § i semesterlagen tillföres bestämmelse att med arbetad dag skall intill en tid av sammanlagt högst tolv veckor under varje kvalifikationsår jämföras dag, under vilken arbetstagaren under pågående anställning varit oförmögen till arbetet på grund av olycksfall utom arbete eller annan, av läkare styrkt sjukdom än sådan som avses i 7 § b).

Svenska arbetsgivareföreningen har däremot avstyrkt förslaget om privilegiering av frånvaro på grund av vanlig sjukdom. Efter att först ha redogjort för frågans tidigare behandling har arbetsgivareföreningen anfört:

Föreningen kan icke finna, att i motionen anförts skäl, som böra föranleda statsmakterna att frångå ovan refererade ståndpunktstagande. Vad motionären anfört om att svårigheter ofta uppstå för en arbetstagare, som skadats genom olycksfall i arbetet, att få detta erkänt som sådant hos försäkringsrådet, utgör enligt föreningens åsikt intet skäl för en utvidgning av semesterlagens bestämmelser om privilegierad frånvaro till att jämväl omfatta vanlig sjukdomstid. Föreningen vill för övrigt starkt ifrågasätta påståendets riktighet i och för sig. De i motionen gjorda påståendena, att många arbeten äro av den art, att arbetstagarens hälsa successivt nedbrytes med resultat att sjukdomar uppstå samt att knappast något arbete är av den art, att det icke ger upphov till någon sjukdom, finner föreningen vara i hög grad överdrivna. Påståendet att rationaliseringen åstadkommer en för tidig förslitning av arbetskraften är många gånger tidigare vederlagt. Genom rationaliseringen har arbetet i vår industri, allmänt sett, blivit mindre påfrestande än som tidigare varit fallet.

Det förtjänar påpekas, att genom regeln, att semesterrätt inträder för viss kalendermånad, om blott arbetstagaren utfört arbete å minst 16 dagar, bortovaro på grund av sjukdom under 10 — och i vissa fall upp till 20 dagar — redan enligt den gällande lagen icke inverkar på semester-rätten.

Föreningen vill vidare framhålla de stora praktiska olägenheter, som den föreslagna lagändringen skulle medföra. En utvidgning av de privilegierande frånvaroororsakerna till att jämväl omfatta vanlig sjukdom skulle nämligen till förhindrande av missbruk nödvändiggöra en vidlyftig kontroll från arbetsgivarnas sida över anledningen till varje frånvaro från arbetet. En sådan kontroll skulle alltid vålla svårigheter och i vissa fall — exempelvis inom stuverifacket och byggnads- och anläggningsindustrierna — vara helt omöjlig.

Det är icke möjligt att utan en ingående utredning fastställa, hur stor

ökning av lönekostnaderna ett genomförande av motionärernas förslag skulle innebära; det är emellertid tydligt, att det i vissa fall skulle medföra en icke oansenlig ny belastning.

Utskottet.

Förevarande motioner röra två frågor. Den ena frågan gäller i vilken omfattning arbetsgivare skall förbjudas att förlägga en arbetstagares semester till tid, då arbetstagaren är sjuk. Den andra frågan är i vilken utsträckning frånvaro från arbetet på grund av sjukdom i semesterhänseende skall jämföras med arbetad tid.

Enligt semesterlagen äger arbetsgivaren bestämma när semester skall utgå. Arbetsgivaren får dock icke förlägga arbetstagarens semester till tid, då arbetstagaren är oförmögen till arbete på grund av i arbetet inträffat olycksfall eller på grund av sådan i arbetet ådragen sjukdom, som avses i lagen om försäkring för olycksfall i arbete. Enligt utskottets mening tala starka skäl för att detta förbud utsträcker till att gälla även annat olycksfall och annan sjukdom. Semesterns huvudsyfte är ju att bereda arbetstagarna vila och rekreation. Det är icke tillfredsställande, att arbetsgivare kan förlägga en arbetstagares semester till tid, då arbetstagaren är sjuk, och därigenom hindra arbetstagaren från att få semester efter tillfrisknandet. En arbetstagare, som varit sjuk, har i allmänhet större behov av vila och rekreation än en som icke varit sjuk. Förbud för arbetsgivare att förlägga arbetstagares semester till tid, då arbetstagare är sjuk, torde i vissa fall kunna medföra olägenheter för arbetsgivaren. Detta gäller framför allt i företag, som redan tidigt på året fastställa semesterplan, och företag, som göra uppehåll i driften för semester. Olägenheterna av ett dylikt förbud torde dock även i sådana företag vara av relativt begränsad omfattning. Den här diskuterade frågan om begränsning av arbetsgivarens rätt att bestämma, när semester skall utgå, kräver emellertid närmare överväganden. Utskottet förordar, att en utredning av frågan kommer till stånd.

Det andra av de i motionerna framförda förslagen, nämligen förslaget att vanlig sjukdomstid i semesterhänseende skall betraktas som arbetad tid, är mera diskutabelt. Semesterlagen vilar på den grundtanken, att semesterrätten är en intjänad löneförmån. Detta har medfört, att semestern i princip gjorts beroende av den tid, under vilken arbetstagaren utfört arbete för arbetsgivarens räkning. Från denna princip har visserligen i 7 § andra stycket semesterlagen gjorts undantag, men det är självfallet, att avvikelser från lagens grundprincip måste ske med stor försiktighet. Enligt semesterlagens nuvarande lydelse är arbetstagares frånvaro från arbete på grund av olycksfall i arbetet eller på grund av yrkessjukdom i semesterhänseende jämförd med arbetad tid. Detta utgör givetvis i och för sig icke något skäl för att frånvaro på grund av annat olycksfall eller annan

sjukdom i semesterhänseende skall privilegieras. Vissa skäl kunna emellertid anföras för att i någon utsträckning privilegiera även vanlig sjukdomstid. I samband med den av utskottet förordade utredningen av frågan om förbud för arbetsgivare att förlägga en arbetstagares semester till tid, då denne är sjuk, synes även frågan om privilegiering av frånvaro på grund av vanlig sjukdom böra övervägas. Därvid bör emellertid uppmärksammas, att varje utsträckning av de privilegierade frånvarorsakerna innebär en ekonomisk belastning för arbetsgivarna.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning av frågan om förbud för arbetsgivare att förlägga en arbetstagares semester till tid, då arbetstagaren är sjuk, i samband varmed även bör utredas frågan om att i semesterhänseende i viss utsträckning med arbetad tid jämställa frånvaro från arbetet på grund av annat olycksfall än olycksfall i arbetet eller annan sjukdom än sådan i arbetet ådragen sjukdom, som avses i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda; och

B. att motionerna I: 44, II: 69 och II: 113, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 april 1948.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Norman, Wistrand*, Sten, Björkman, Nils Elowsson, Hallagård, Uhlén och Osvald*;

från a n d r a kammaren: herrar Hellbacken, Ryberg, Johnsson i Kastanjegården*, Cruse, Holm*, fru Johansson i Norrköping, fru Ewerlöf* och herr Andersson i Alfredshem.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.